

KOMENTAR NOVOG PRAVILNIKA O BLIŽIM USLOVIMA ZA KVALIFIKOVANE ELEKTRONSKE

VREMENSKE ŽIGOVE - "Sl. glasnik RS", br. 59/2019

• *Pravilnik je na snazi do 31.8.2019. godine* •

Zakon o elektronskom dokumentu, elektronskoj identifikaciji i uslugama od poverenja u elektronskom poslovanju ("Sl. glasnik RS", br. 94/2017, stupio na snagu 27.10.2017. godine - dalje: Zakon), s jedne strane, usaglašava domaću zakonsku regulativu sa [eIDAS](#) regulativom Evropske unije, a sa druge strane objedinjuje postojeću zakonsku regulativu u Republici Srbiji i reguliše nove detalje vezane za elektronsko poslovanje. Zakon, kao "krovni", reguliše oblasti, odnosno pravne poslove i transakcije koji bi se mogli zaključiti i realizovati primenom različitih oblika elektronskog potpisa, od kojih svaki podrazumeva različit nivo pouzdanosti, odnosno identifikacije.

Uredbom o uslovima za pripremu dokumenta za pouzdano elektronsko čuvanje i formatima dokumenta koji su pogodni za dugotrajno čuvanje ("Sl. glasnik RS", br. 86/2018 - dalje: Uredba) su propisani zahtevi koje moraju da ispune pružaoci kvalifikovane usluge elektronskog čuvanja, kao i sva pravna i fizička lica koja u svom poslovanju rukuju sa elektronskim dokumentima (rukovaoci pripreme).

Priprema za pouzdano elektronsko čuvanje dokumenata u smislu ove odredbe odnosi se na tri moguća slučaja:

- stvaranje i čuvanje elektronskog primerka dokumenta koji nije nastao u elektronskoj formi (digitalizacija dokumenta);
- čuvanje originalnog elektronskog dokumenta koji je nastao u obliku koji je pogodan za dugotrajno čuvanje;
- prevođenje (konverzija) originalnog elektronskog dokumenta iz formata koji nije pogodan za dugotrajno elektronsko čuvanje u format koji je pogodan za dugotrajno elektronsko čuvanje.

Prilikom otpočinjanja čuvanja elektronskog dokumenta, lice koje prima dokument na čuvanje mora da proveri validnost kvalifikovanog elektronskog sertifikata odnosno pečata koji je sadržan u dokumentu, tako što na osnovu podataka iz sertifikata (podaci o početku i kraju važenja sertifikata, podaci o eventualnoj suspenziji/opozivu sertifikata) vrši validaciju kvalifikovanog elektronskog potpisa, odnosno pečata, i time ustanovljava da li je sertifikat važeći.

Kada to proveri i utvrdi da je sertifikat validan, **lice koje prima dokument na elektronsko čuvanje dokumentu dodaje kvalifikovani vremenski žig, kojim potvrđuje autentičnost i integritet dokumenta u tom momentu.**

Kako sertifikati za kvalifikovani vremenski žig takođe imaju ograničen rok važenja, lice koje čuva dokument mora da vodi računa o isteku važenja sertifikata i da elektronski dokument tokom perioda čuvanja redovno "re-timestamp"- uje. To znači da se pre isteka roka važenja poslednjeg vremenskog žiga otisnutog na elektronskom dokumentu, novim vremenskim žigom tom dokumentu mora potvrditi autentičnost i integritet.

Kvalifikovani elektronski vremenski žig

Shodno članu 52. Zakona kvalifikovani elektronski vremenski žig mora da je:

- 1) povezan sa koordiniranim univerzalnim vremenom (UTC) tako da se sprečava svaka mogućnost promene podataka koja se ne može otkriti;
- 2) zasnovan na preciznom vremenskom izvoru;
- 3) izdat od strane pružaoca usluge izdavanja kvalifikovanog vremenskog žiga;

- 4) potpisan, odnosno pečatiran od strane pružaoca usluge izdavanja kvalifikovanog vremenskog žiga pomoću naprednog elektronskog potpisa ili naprednog elektronskog pečata.

Elektronskom vremenskom žigu **ne može se osporiti punovažnost ili dokazna snaga** samo zbog toga što je u elektronskom obliku ili što ne ispunjava uslove za kvalifikovan vremenski žig.

Za kvalifikovani elektronski vremenski žig i podatke kojima je taj vremenski žig pridružen **važi pravna pretpostavka tačnosti datuma i vremena iskazanog u vremenskom žigu i očuvanosti integriteta tih podataka u odnosu na taj vremenski trenutak.**

Bliži uslovi za kvalifikovane elektronske vremenske žigove

U skladu sa članom 52. stav 2. Zakona donet je **Pravilnik o bližim uslovima za kvalifikovane elektronske vremenske žigove ("Sl. glasnik RS", br. 59/2019** - dalje: Pravilnik) koji je počeo da se primenjuje 31.8.2019. godine.

Izdavaoci vremenskog žiga koji su registrovani na osnovu **Zakona o elektronskom dokumentu ("Sl. glasnik RS", br. 51/2009)**, mogu da izdaju kvalifikovane vremenske žigove u skladu sa **Pravilnikom o izdavanju vremenskog žiga ("Sl. glasnik RS", br. 112/2009)** najduže godinu dana od dana stupanja na snagu ovog pravilnika, odnosno do 31.8.2020. godine.

Značenje pojedinih izraza

Pravilnikom je dato značenje sledećih izraza:

- **SISTEM ZA IZDAVANJE VREMENSKIH ŽIGOVA** - sklop informaciono-tehnoloških proizvoda i komponenti namenjen da podrži pružanje usluge izdavanja vremenskih žigova;
- **JEDINICA ZA FORMIRANJE VREMENSKIH ŽIGOVA** - tehnička celina u okviru sistema za izdavanje vremenskih žigova koju čine odgovarajuće hardverske i softverske komponente i koristi se za formiranje kvalifikovanih vremenskih žigova, pri čemu jedna jedinica za formiranje vremenskih žigova koristi jedan asimetrični privatni ključ za potpisivanje odnosno pečatiranje vremenskih žigova;
- **ASIMETRIČNI PRIVATNI KLJUČ** - tehnička realizacija podataka za kreiranje elektronskog potpisa odnosno pečata korišćenjem metoda asimetrične kriptografije;
- **ASIMETRIČNI JAVNI KLJUČ** - tehnička realizacija podataka za validaciju elektronskog potpisa odnosno pečata korišćenjem metoda asimetrične kriptografije.

Primena standarda EN 319 421

Usluga izdavanja kvalifikovanih elektronskih vremenskih žigova obavlja se saglasno zahtevima standarda [ETSI EN 319 421](#) "Electronic Signatures and Infrastructures (ESI); Policy and Security Requirements for Trust Service Providers issuing Time-Stamps" (dalje: EN 319 421), uključujući i dodatne zahteve tog standarda - koji se odnose na izdavanje kvalifikovanih elektronskih vremenskih žigova, odnosno zahteve iz drugih standarda na koje se iz tog standarda direktno i indirektno upućuje, kao i zahtevima odgovarajućih standarda, dokumenata i preporuka koje se odnose na pružanje usluge izdavanja kvalifikovanih elektronskih žigova, ako se njima obezbeđuje najmanje jednak kvalitet pružanja usluge koji se postiže primenom standarda EN 319 421.

Zahtevi standarda EN 319 421 koji se odnose na Listu od poverenja shodno se primenjuju za Javnu listu kvalifikovanih usluga od poverenja.

Sistem za izdavanje vremenskih žigova mora biti saglasan zahtevima standarda EN 319 421 koji se odnose na Sistem tela za vremenski žig.

Jedinica za formiranje vremenskih žigova mora biti saglasna sa zahtevima standarda EN 319 421 koji se odnose na Jedinicu za formiranje vremenskih žigova.

ETSI - European Telecommunication Standards Institut - Institut za standardizaciju Srbije, kao jedino nacionalno telo za standardizaciju u Republici Srbiji je 21.6.2011. godine potpisao Memorandum o razumevanju sa ETSI i u kontekstu pravila te evropske organizacije dobio status "nacionalne organizacije za standarde", dok je Regulatorna agencija za elektronske komunikacije i poštanske usluge (RATEL), punopravni član.

(Više o standardu pročitajte u stručnom komentaru: USLOVI ZA PRUŽANJE KVALIFIKOVANIH USLUGA OD POVERENJA - REFERENTNI STANDARDI: • Primena Uredbe o uslovima za pružanje kvalifikovanih usluga od poverenja • koji se nalazi u relaciji sa ovim tekstom - prim.red)

Politika i praktična pravila usluge izdavanja kvalifikovanih elektronskih vremenskih žigova

Politika usluge izdavanja kvalifikovanih elektronskih vremenskih žigova (dalje: politika izdavanja vremenskih žigova) definiše zahteve koje treba da ispunjava usluga izdavanja kvalifikovanih elektronskih vremenskih žigova i definiše se nezavisno od specifičnog operativnog okruženja pružaoca usluge izdavanja kvalifikovanih elektronskih vremenskih žigova.

Praktična pravila za pružanje usluge izdavanja kvalifikovanih elektronskih vremenskih žigova (dalje: Praktična pravila izdavanja vremenskih žigova) definišu operativne procedure u cilju ispunjenja tih zahteva, tj. način na koji pružalac usluge izdavanja kvalifikovanih elektronskih vremenskih žigova ispunjava tehničke, organizacione i proceduralne zahteve poslovanja koji su određeni u politici izdavanja vremenskih žigova. Praktična pravila izdavanja vremenskih žigova daju detaljan opis organizacione strukture, operativnih procedura, kao i fizičko i računarsko okruženje pružaoca usluge izdavanja kvalifikovanih elektronskih vremenskih žigova.

Politika usluge izdavanja vremenskih žigova i Praktična pravila usluge izdavanja vremenskih žigova treba da ispunjava zahteve iz standarda EN 319 421, uključujući zahteve iz drugih standarda na koje se iz tog standarda direktno i indirektno upućuje, a koji se odnose na politiku izdavanja vremenskih žigova.

Izvor tačnog vremena

Jedinica za formiranje vremenskih žigova koristi izvor tačnog vremena (dalje: časovnik) koji mora biti zaštićen od neprimćenih promena i mora se obezbediti da se svaka promena rada časovnika izvan predviđenih parametara odmah ustanovi.

Časovnik mora biti sinhronizovan sa univerzalnim koordiniranim vremenom (UTC), tako da bude obezbeđeno da u trenutku formiranja vremenskog žiga vreme koje je upisano u vremenskom žigu ne odstupa od UTC vremena za više od jedne sekunde.

Objavljivanje asimetričnog javnog ključa

Asimetrični javni ključ koji služi za verifikaciju elektronskog potpisa, odnosno pečata vremenskih žigova, odnosno koji odgovara asimetričnom privatnom ključu korišćenom u jedinici za formiranje vremenskih žigova, objavljuje se u okviru Javne liste kvalifikovanih usluga od poverenja.

Korišćenje naprednog elektronskog potpisa odnosno pečata

Napredni elektronski potpis, odnosno pečat koji se koristi za potpisivanje odnosno pečatanje vremenskog žiga mora biti zasnovan na elektronskom sertifikatu izdatom od strane pružaoca usluge izdavanja elektronskih sertifikata koji uslugu pruža saglasno standardu ETSI EN 319 411-2 "*Electronic Signatures and Infrastructures (ETSI); Policy and security requirements for Trust Service Providers issuing certificates; Part 2: Requirements for trust service providers issuing EU qualified certificates*".

Elektronski certifikat koji se koristi za elektronski potpis odnosno pečatomora dodatno biti saglasan zahtevima iz standarda ETSI EN 319 422: "Electronic Signatures and Infrastructures (ESI); Time-stamping protocol and time-stamp token profiles" (dalje: EN 319 422) koji se odnose na profil certifikata jedinice za formiranje vremenskih žigova.

Protokol izdavanja vremenskog žiga

Sistem za izdavanje vremenskog žiga omogućava elektronski pristup usluzi izdavanja kvalifikovanih elektronskih vremenskih žigova korišćenjem protokola koji je saglasan standardu ETSI EN 319 422, uključujući i dodatne zahteve tog standarda koji se odnose na kvalifikovane elektronske vremenske žigove.

Format zahteva za izdavanje vremenskog žiga koji se upućuje sistemu za izdavanje vremenskog žiga treba da bude u skladu sa zahtevima standarda EN 319 422 koji se odnose na profil za format zahteva i treba da bude u skladu sa zahtevima standarda EN 319 422 koji se odnose na profil za format odgovora.

Izdavanje nekvalifikovanih vremenskih žigova

Ukoliko pružalac usluge izdavanja kvalifikovanih elektronskih vremenskih žigova takođe **izdaje elektronske vremenske žigove koji nisu kvalifikovani, u tom slučaju ne sme da se koristi:**

- 1) zajednička pristupna tačka za elektronski pristup usluzi izdavanja kvalifikovanih elektronskih vremenskih žigova i za elektronski pristup usluzi izdavanja nekvalifikovanih elektronskih vremenskih žigova;
- 2) isti asimetrični privatni ključ za potpisivanje odnosno pečatiranje kvalifikovanih i nekvalifikovanih vremenskih žigova.